

УДК 378.1:35

**ТЕОРЕТИЧНЕ ОБГРУНТУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ ФОРМУВАННЯ
ПЕДАГОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАГІСТРІВ ВІЙСЬКОВО-СОЦІАЛЬНОГО
УПРАВЛІННЯ В ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ**

© *Міршук О.Є.*

Національна академія Національної гвардії України

Інформація про автора:

Міршук Олексій Євгенович: ORCID: 0000-0003-1871-5453; mirshuk23@ukr.net; старший викладач кафедри військового навчання та виховання; Національна академія Національної гвардії України; пл.Повстання, 3, м. Харків, 61001, Україна.

У роботі висвітлюються сучасні погляди на зміст і структуру педагогічної технології. Акцент зроблено на розробці педагогічної технології формування педагогічної компетентності у фахівців непедагогічних спеціальностей, зокрема теоретично обгрунтовано технологію формування педагогічної компетентності магістрів військово-соціального управління в процесі професійної підготовки в умовах вищого навчального закладу військового профілю. Доведено, що застосування технологічного підходу є однією з умов ефективної професійної підготовки військових кадрів у вищій школі.

Ключові слова: вищий навчальний заклад військового профілю, етапи педагогічної технології, магістр військово-соціального управління, педагогічна технологія, професійна підготовка.

Міршук А. «Теоретическое обоснование технологии формирования педагогической компетентности магистров военно-социального управления в процессе профессиональной подготовки»

В работе рассматриваются современные взгляды на содержание и структуру педагогической технологии. Акцент сделан на разработке педагогической технологии формирования педагогической компетентности у специалистов непедагогической специальности, в том числе теоретически обосновано технологию формирования педагогической компетентности магистров военно-социального управления в процессе профессиональной подготовки в условиях высшего учебного заведения военного профиля. Доказано, что использование технологического подхода есть одним из условий эффективной профессиональной подготовки военных кадров в высшей школе.

Ключевые слова: высшее учебное заведение военного профиля, этапы педагогической технологии, магистр военно-социального управления, педагогическая технология, профессиональная подготовка.

A. Mirshuk «Theoretical explication of technology of forming pedagogical competency of military and social management magisters in the process of professional preparatory training»

The present article focuses on modern perspectives concerning the content and structure pedagogical technologies. The emphasis is on developing pedagogical technologies of forming pedagogical competency of non-pedagogical major specialists. The technology of forming pedagogical competency of military and social management magisters in the process of professional preparatory training within the framework of military higher educational establishments has been substantiated theoretically. It has been proved that using the technological approach is one of the pre-requisites to professionally train military specialists in high school efficiently.

Keywords: military higher education establishment? Pedagogical technology stages, magister of military and social management? Pedagogical technology, professional training.

Актуальність дослідження і постановка проблеми.

Особливості сучасного етапу розвитку України, проведення антитерористичної операції, зміна геополітичних реалій, актуалізували необхідність вдосконалення вимог до випускників магістратури ВНЗ військового профілю. Отримання ними інтегральної професійної компетентності передбачає формування її складових, в тому числі й педагогічної компетентності. Зазначене обумовлено як подальшою роботою майбутніх офіцерів із великими групами людей, так і, частково, перспективами їх викладацької діяльності у ВНЗ військового профілю. Застосування технологічного підходу є однією з умов ефективної професійної підготовки військових кадрів. У сьогоднішніх умовах виникає нагальна наукова проблема щодо теоретичного і технологічного обґрунтування та експериментальної перевірки технології формування педагогічної компетентності магістрів військово-соціального управління. Вимогою часу є також усунення суперечності між потребою у вдосконаленні процесу професійної підготовки магістрів військово-соціального управління і рівнем його технологічного забезпечення.

Аналіз досліджень та публікацій.

Технологічний підхід в освіті в своїх роботах розглядали В.Беспалько, В.Бондар, І.Гавриш, В.Гузєєв, Г.Сльникова, М.Кларін, В.Лозова, В.Лунячек, А.Нісімчук, О.Пехота, Г.Селевко та інші дослідники.

Наприклад М.Кларін підкреслює, що «педагогічна технологія» зачіпає низку важливих проблем у побудові навчального процесу, таких як деталізація цілей навчання, стандартизація навчальних процедур, ефективний зворотній зв'язок у ході навчання, можливості його автоматизації та ін. [7].

Розглядаючи формування педагогічної компетентності магістрів військово-соціального управління, слід навести точку зору В.Кременя, яка стосується майбутніх учителів. Він пише, що їх методична підготовка має базуватися на сучасних технологіях навчання, якими випускники повинні володіти бездоганно. В.Кремень підкреслює, що певна річ, це стосується не тільки студентів – майбутніх педагогів, а й тих, хто їх навчає [8, с.100–101].

Разом із тим, зважаючи на специфіку предмета дослідження, зауважимо, що проблеми підготовки офіцерських кадрів у вищій школі досліджували С.Артюх, О.Бойко, А.Галімов, О.Каверін, М.Нещадим, Л.Олійник, І.Радванський, В.Ройлян, В.Ягупов та ін.

Л.Олійник, висвітлюючи підготовку магістрів військово-соціального управління як педагогічну проблему, наголошує, що педагогічна практика засвідчує, що сьогодні активно розвивається стрижньова лінія освіти, яка націлена на підготовку тих, хто навчається, як творчих особистостей. У зв'язку з цим виникають актуальні питання: як цю проблему необхідно вирішувати в стінах вищого військового навчального закладу, якими є роль та вплив науково-педагогічного працівника на процес, як повинен працювати слухач тощо. Він підкреслює, що для досягнення успіху в підготовці магістрів військово-соціального управління недостатньо керуватись лише нормативними документами. Необхідно дотримуватися і безперервно вдосконалювати, перш за все, такі важливі складові педагогічного процесу як: навчальне середовище; особистість науково-педагогічного працівника; зміст навчання; навчально-пізнавальну діяльність слухачів тощо [11].

Є очевидним, що вирішення цих завдань є неможливим без формування педагогічної компетентності у майбутніх магістрів військово-соціального управління шляхом застосування спеціально розробленої технології.

Постановка завдання. Метою цієї роботи є висвітлення сучасних поглядів на реалізацію технологічного підходу в освіті та теоретичне обґрунтування на цій основі технології формування педагогічної компетентності магістрів військово-соціального управління в процесі професійної підготовки в умовах ВНЗ військового профілю.

Виклад основного матеріалу.

Технологізація освіти є характерною ознакою розвитку освітніх систем у другій половині ХХ – на початку ХХІ ст. Нам імпонує точка зору, яка базується на такому баченні, що процес технологізації освіти є результатом застосування системного підходу в

педагогіці [7]. Фактично технологічний підхід у педагогіці ми можемо віднести до четвертого рівня методології, який суттєво набуває своєї актуальності у соціально-гуманітній сфері в XXI ст. Саме цей підхід робить процес досягнення освітніх результатів більш прогматичним, таким, що дозволяє відтворювати певні освітні процедури для досягнення завчасно запрограмованих результатів.

О. Пехота та ін. розвиток педагогічної технології у світовому освітньому просторі умовно розділяють на три етапи:

1. Перший етап (1920–1960-ті роки). Основна тенденція підвищення якості викладання, яке розглядалося як єдиний шлях, що приводив до ефективного навчання.

2. Другий етап (1960–1970-ті роки) характеризувався перенесенням акценту на процес навчання, що пов'язано з розвитком концепції програмованого навчання, яке вимагало суворого врахування вікових та індивідуальних відмінностей учнів. Увага до процесу навчання призвела до усвідомлення факту, що саме він визначає методику навчання та є критерієм успіху в цілому.

3. Третій етап, сучасний, характеризується розширенням сфери педагогічної технології. Якщо раніше її функції зводилися фактично до обслуговування процесу навчання, то нині педагогічна технологія претендує на провідну роль у плануванні, організації процесу навчання, в розробці методів і навчальних засобів [12, с.12].

І.Прокопенко та інші дослідники вказують, що особливістю сучасного етапу розвитку технологічного підходу в освіті є визначеність поняттєво-термінологічного апарату, обґрунтованість сутнісних ознак і структури, принципів конструювання та організації навчально-виховного процесу на засадах технологічного підходу тощо. Водночас вони відзначають, що питання, пов'язані з теоретичним обґрунтуванням процедури здійснення наукових досліджень із педагогіки на засадах технологічного підходу, ще не були предметом спеціального дослідження.

Своєрідність наукового дослідження в педагогічній галузі з позицій технологічного підходу виявляється в тому, що досліджуваний педагогічний процес розглядається як технологічний, який завдяки чітко визначеній послідовності кроків, спрямованих на досягнення запланованої мети, дозволяє досягти результатів із задалегіть заданими кількісними та якісними показниками та відповідає критеріям технологічності.

Вони виділяють такі особливості технологічного підходу:

1. Предметом педагогічного дослідження на засадах технологічного підходу є певна педагогічна технологія – освітня, дидактична, виховна тощо.

2. Визначення компонентів педагогічної технології має здійснюватися відповідно до критеріїв технологічності [10, с.307–317].

За В.Гусевим, технологія – це результат інтелектуальної діяльності, сукупність систематизованих наукових знань, відпрацьованих технічних, організаційних та інших рішень у вигляді документації про спосіб виробництва продукту, організації виробничого процесу чи надання послуг у різних сферах діяльності людини. Таким чином, технологія виступає об'єктивно-предметним способом або механізмом організації людської діяльності, що знаходить вираз у різноманітних формах: у технічних знаряддях і технологічних процесах, у техніці праці, в методах організації виробництва й управління, в технологічних знаннях тощо [4, С.705].

Сьогодні в науковій літературі використовуються такі терміни: «технологія освіти», «освітня технологія», «педагогічна технологія», «технологія навчання» та ін.

Технологія освіти, за А.Нісімчуком – це науковий опис засобів і методів педагогічного процесу, який веде до наперед запланованого результату [5, с. 907–908].

Термін «освітня технологія» Г. Селевко прирівнює до терміну «педагогічна технологія» і визначає його як систему функціонування усіх компонентів педагогічного процесу, яка побудована на науковій основі, запрограмована у часі і в просторі та веде до намічених результатів [13, с. 4].

У глосарії термінів ЮНЕСКО поняття «педагогічна технологія» трактується як конструювання та оцінювання освітніх процесів шляхом урахування людських, часових та

інших ресурсів для досягнення ефективності освіти. Педагогічна технологія відповідає на питання «Як, яким чином (методами, прийомами, засобами) досягти поставленої педагогічної мети, установлюючи порядок використання різноманітних моделей навчання?». Таким чином, технологія – це комплекс, що складається:

- із запланованих результатів;
- засобів оцінювання для корекції та вибору методів, прийомів навчання, оптимальних для кожної конкретної ситуації [17].

За С. Бондарем, технологія навчання – це інтегративна модель навчально-виховного процесу з чітко визначеними цілями, діагностикою поточних і кінцевих результатів, розподілом навчально-виховного процесу на окремі компоненти. Технологія навчання передбачає чітке та неухильне виконання певних навчальних дій в умовах оперативного зворотнього зв'язку [5, с. 906-907].

П. Олійник пише, що зміст наукового терміна «педагогічна технологія» містить модель, обґрунтовану в логічній послідовності систему, яка реалізується в практичній діяльності. Структуру будь-якої педагогічної системи становлять такі взаємопов'язані елементи:

- мета навчання та зміст навчально-пізнавальної діяльності;
- елементи дидактичної системи та їх ієрархічна послідовність (принципи, правила навчання, форми, методи, засоби);
- методологічні основи процесу навчання;
- контингент викладачів та студентів [9, с.137-138].

В.Ципко вказує, що педагогічні технології розглядаються в літературі на трьох рівнях: загальнопедагогічному (загальнодидактичному та загальновиховному); предметно-методичному (як «окрема методика» викладання предмета); локальному (як технологія формування понять, нових знань, особистісних якостей) [17].

Г. Селевко наводить вертикальну і горизонтальну структуру педагогічної технології. Вертикальна структура педагогічної технології має чотири супідрядні класи освітніх технологій:

1. Метатехнології становлять освітній процес на рівні реалізації соціальної політики в галузі освіти (соціально-педагогічний рівень). Це загальнопедагогічні (загальнодидактичні, загальновиховні) технології, які охоплюють цілісний освітній процес у країні, регіоні, навчальному закладі.

2. Макротехнології, або галузеві педагогічні технології: охоплюють діяльність в рамках будь-якої освітньої галузі, області, напрямку навчання або виховання, навчальної дисципліни (загальнопедагогічний і загальнометодичний рівень).

3. Мезотехнології, або модульно-локальні технології: становлять собою технології, які здійснюють окремі частини (модулі) навчально-виховного процесу або спрямовані на вирішення часткових, локальних дидактичних, методичних, виховних задач.

4. Мікротехнології – це технології, які направлені на вирішення вузьких оперативних завдань, що належать до індивідуальної взаємодії або самовпливу суб'єктів педагогічного процесу.

Горизонтальна структура педагогічної технології має три основні аспекти:

1. Науковий: технологія є науково розробленим (або тим, що розробляється) рішенням певної проблеми, яка базується на досягненнях педагогічної теорії або практики.

2. Формально-описовий: технологія є моделлю, описом цілей, змісту, методів і засобів, алгоритмів дій, що застосовуються для досягнення запланованих результатів.

3. Процесуально-діяльнісний: технологія є сам процес здійснення діяльності об'єктів і суб'єктів, їх цілепокладання, планування, організація, реалізація цілей і аналіз результатів [13, с. 5-8].

Структура технології навчання за С. Бондарем, має: концептуальну основу; змістовну частину (цілі навчання, зміст навчального матеріалу); процесуальну частину (організація навчального процесу, методи і форми навчальної діяльності учнів та вчителів – управління навчальним процесом, діагностика навчального процесу). Істотною ознакою технології

навчання є досить детальний опис кожного етапу на шляху до мети та обов'язковість відтворення способу дій. Він пише, що будь-яка технологія навчання має певні етапи:

1. Визначення чіткої системи цілей, що формуються, як правило, через результати навчання.

2. Конструювання навчального циклу.

3. Реалізація запланованих завдань.

4. Контроль, оцінка й аналіз результатів діяльності учнів.

5. Повторне відтворення циклу без змін або з коригуванням [5, с. 906-907].

Роблячи акцент на педагогічних технологіях вищої школи необхідно навести слова В.Кременя щодо необхідності вже сьогодні в усіх вищих навчальних закладах активно впроваджувати нові форми організації навчального процесу, посилювати роль самостійної роботи студентів. Він наголошує, що в педагогічних університетах мають розроблятися й апробуватися нові технології навчання для вищої школи. Їх потрібно перетворити на центри підготовки викладачів для всієї системи вищої школи.

Відповідно й наукові дослідження мають бути скеровані саме на вирішення проблем, пов'язаних з інноваційними процесами в освіті. Причому це повинно бути пріоритетним напрямом наукової діяльності не лише педагогічних навчальних закладів, а й Академії педагогічних наук України [8, с.104–105].

Аналіз дисертаційних досліджень, представлених останнім часом дозволив зробити висновок, що деякі з авторів, що запропонували певні педагогічні технології для вищої школи акцентують увагу на висвітленні етапів їх реалізації. Наприклад Т.Дригач в процесі розробки технології гуманітаризації підготовки майбутніх педагогів фізико-математичного профілю визначила такі етапи технології: стимулювально-мотиваційний, змістово-процесуальний, гуманітарно-особистісний [3]. І.Семененко висвітлюючи педагогічну технологію педагогічного супроводу фахової підготовки іноземних студентів вищих технічних навчальних закладів виділяє пропедевтичний, діагностико-адаптаційний, мотиваційно-орієнтаційний, когнітивно-процесуальний, оцінно-корекційний етапи [14].

Інші автори роблять акцент на компонентах педагогічної технології. Так, І.Гавриш презентуючи педагогічну технологію формування готовності майбутніх учителів до інноваційної професійної діяльності, висвітлює цільовий, змістовий, процесуально-діяльнісний, контроль-коригуючий та оцінно-результативний компоненти [1].

Довідникова література розглядає етапи як послідовні стадії певного процесу [4, с.197–198], окрему частину чого-небудь [16, с.188]. Компонент визначається як складова частина чого-небудь [16, с.269–270]. Ю.Сурмін пише, що компонент – це складова частина будь-чого; елемент системи; складова причина, яка впливає на результат, продукт [4, с.329].

Таким чином ми розглядаємо технологію як процес, що відбувається за певним алгоритмом і складається із етапів. Кожен із етапів, як і вся технологія, передбачає наявність певних компонентів, які є структурними одиницями і мають специфіку своєї реалізації на кожному етапі.

Аналіз захищених останнім часом дисертаційних робіт з педагогіки свідчить, що науковці у своїх дослідженнях перевагу надають розробці певних педагогічних умов (І.Забіяка, І.Таможська та ін.), значно менше приділяючи увагу створенню педагогічних технологій, в тому числі і для вищої школи [6; 15]. Разом із тим педагогічні умови є необхідною складовою реалізації будь-якої педагогічної технології.

Зважаючи на викладене вище, актуальною науковою потребою сьогодення є теоретичне обґрунтування технології формування педагогічної компетентності магістрів військово-соціального управління в процесі професійної підготовки. Педагогічна компетентність є складовою частиною інтегральної компетентності магістра військово-соціального управління.

З нашої точки зору, зазначена технологія передбачає наявність таких етапів:

1. Підготовчо-діагностичного.

2. Мотиваційно-цільового.

3. Когнітивно-орієнтувального.

4. Діяльнісно-операційного.

5. Оцінно-корекційного.

Підготовчо-діагностичний етап передбачає проведення серії діагностичних процедур, які дозволять зрозуміти реальний рівень готовності слухачів магістратури до формування педагогічної компетентності. На цьому етапі також вирішуються питання поліпшення, кадрового, матеріально-технічного й ІТ-забезпечення тощо.

На мотиваційно-цільовому етапі відбувається формулювання цілей навчання, що базуються на основних засадах компетентнісного підходу. Майбутні офіцери розуміють, що формування у процесі магістерської підготовки педагогічної компетентності дозволить їм ефективно управляти особовим складом і здійснювати викладацьку діяльність у разі потреби.

На когнітивно-орієнтувальному етапі переважно реалізується змістова складова технології, що передбачає внесення змін до навчальних планів і програм, які дозволять формувати в процесі навчання певну компетентність (в тому числі і педагогічну). У процесі його реалізації суттєво зростає науково-теоретична підготовка майбутніх офіцерів.

На діяльнісно-операційному етапі перевага надається формуванню умінь як практичної складової педагогічної компетентності магістрів військово-соціального управління. Відбувається удосконалення організації самостійної роботи магістрів, залучення їх до науково-дослідної і педагогічної роботи тощо.

Оцінно-корекційний етап передбачає проведення низки поточних і підсумкових вимірювань успішності формування педагогічної компетентності магістрів військово-соціального управління як складової моніторингу якості навчального процесу у відповідному ВНЗ військового профілю.

Реалізація технології формування педагогічної компетентності магістрів військово-соціального управління в процесі професійної підготовки у ВНЗ військового профілю можливе лише в разі реалізації комплексу педагогічних умов, а саме:

– формування педагогічної компетентності у магістрів військово-соціального управління повинна функціонувати як цілісна система, що входить до навчального процесу ВНЗ військового профілю;

– професійна підготовка магістрів військово-соціального управління повинна бути спрямована на формування педагогічної компетентності як складової їх інтегральної компетентності;

– формування педагогічної компетентності у магістрів військово-соціального управління передбачає наявність навчально-методичного, організаційного і кадрового забезпечення процесу навчання;

– оцінно-корекційний етап технології реалізується на засадах кваліметричного підходу та загальної теорії вимірювань.

Технологію формування педагогічної компетентності магістрів військово-соціального управління в процесі професійної підготовки у ВНЗ військового профілю доцільно віднести до класу технологій навчання і акцентувати увагу на тому, що її застосування дозволить суттєво поліпшити формування інтегральної професійної компетентності майбутніх офіцерів Збройних сил України та інших військових формувань.

Таким чином, ми можемо зробити **висновки**:

1. В сучасній науковій педагогічній літературі в цілому існує консенсус поглядів на визначення поняття «педагогічна технологія». Разом із тим немає усталеного алгоритму висвітлення педагогічних технологій в матеріалах дисертаційних досліджень на основі принципу відтворюваності.

2. Більшість педагогічних технологій розроблені для використання в сфері загальної середньої освіти. Вища школа має дефіцит сучасних педагогічних технологій щодо формування певних професійних компетентностей у випускників ВНЗ.

3. На сучасному етапі розвитку педагогічної освіти недооцінюється необхідність розроблення педагогічних технологій формування педагогічної компетентності у фахівців непедагогічної сфери, особливо під час навчання в магістратурі.

4. Формування педагогічної компетентності у магістрів військово-соціального управління є складним системним процесом у межах компетентнісної моделі випускника магістратури вищого навчального закладу військового профілю і потребує своєї деталізації.

Перспективи подальших досліджень. До перспективних напрямів досліджень даної проблематики ми відносимо розробку алгоритму реалізації технології формування педагогічної компетентності магістрів військово-соціального управління в процесі професійної підготовки у ВНЗ військового профілю.

Список використаних джерел

1. Гавриш І. Теоретико-методологічні основи формування готовності майбутніх учителів до інноваційної професійної діяльності : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / І. Гавриш ; Луганськ. нац. пед. ун-т ім. Тараса Шевченка. – Луганськ, 2006. – 572 с.

2. Доброскок І. І. Роль соціальної педагогіки у формуванні професійної особистості у процесі магістерського навчання / І. І. Доброскок // Збірник наукових праць. Сер.: Педагогічні та психологічні науки / Державна прикордонна служба, Національна академія Державної прикордонної служби України ім. Б. Хмельницького. – Хмельницький, 2010. – № 55. – С. 28–32.

3. Дригач Т. Г. Гуманітаризація підготовки майбутніх педагогів фізико-математичного профілю: автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Т. Г. Дригач ; Харк. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. – Харків, 2014. – 20 с.

4. Енциклопедичний словник з державного управління / уклад.: Ю. П. Сурмін, В. Д. Бакуменко, А. М. Михненко [та ін.]; за ред.: Ю. В. Ковбасюка, В. П. Трошинського, Ю. П. Сурміна. – Київ: НАДУ, 2010. – С. 329.

5. Енциклопедія освіти / АПН України ; [голов. ред. В. Г. Кремень]. – Київ : Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.

6. Забіяка І. М. Дидактичні умови організації самостійної роботи з іноземної мови студентів технічних спеціальностей із використанням інформаційних технологій: автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / І. М. Забіяка ; Харк. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. – Харків, 2014. – 20 с.

7. Кларин М. В. Развитие «педагогической технологии» и проблемы теории обучения / М. В. Кларин // Советская педагогика. – 1984. – № 4. – С. 117–122.

8. Кремень В. Г. Освіта і наука в Україні – інноваційні аспекти. Стратегія. Реалізація. Результати / В. Г. Кремень. – Київ : Грамота, 2005. – 448 с.

9. Методика навчання і наукових досліджень у вищій школі : [навч. посіб.] / С. У. Гончаренко, П. М. Олійник, В. К. Федорченко [та ін.] ; за ред. С. У. Гончаренка, П. М. Олійника. – Київ : Вища шк., 2003. – 323 с.

10. Наукові підходи до педагогічних досліджень: колективна монографія / за заг. ред. д-ра пед. наук, проф., чл.-кор. НАПН України В. І. Лозової. – Харків: Віровець А. П. «Апостроф», 2012. – С. 307–317.

11. Олійник Л. В. Підготовка магістрів військово-соціального управління як педагогічна проблема / Л. В. Олійник // Наукова скарбниця освіти Донеччини. – 2011. – № 2 (9). – С. 108–111.

12. Освітні технології : навч.-метод. посіб. / О. М. Пехота, А. З. Кіктенко, О. М. Любарська [та ін.] ; за ред. О. М. Пехоти. – Київ : А.С.К., 2001. – 256 с.

13. Селевко Г. К. Педагогические технологии на основе активизации, интенсификации и эффективного управления УВП / Г. К. Селевко. – М. : НИИ школьных технологий, 2005. – 288 с.

14. Семененко І. Є. Педагогічний супровід фахової підготовки іноземних студентів вищих технічних навчальних закладів: автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / І. Є. Семененко ; Харк. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. – Харків, 2014. – 20 с.].

15. Таможська І. В. Формування вмінь ділового спілкування майбутніх фахівців технічного профілю у процесі вивчення соціально-гуманітарних дисциплін: автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / І. В. Таможська; Харк. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. – Харків, 2014. – 20 с.

16. Глуначний словник української мови / уклад.: Т. В. Ковальова, Л. П. Коврига. – Харків: Синтекс, 2002. – С. 269–270.

17. Ципко В. Сучасні технології у викладанні суспільствознавчих дисциплін студентам технічних університетів / В. Ципко // Вища школа. – 2012. – № 12. – С. 72–81.

References

1. Havrysh, I 2006, *Teoretyko-metodolohichni osnovy formuvannia hotovnosti maibutnikh uchyteliv do innovatsiinoi profesiinoi diialnosti*, Dokt. ped. n., thesis, Luhanskii natsionalnyi pedahohichnyi universytet imeni Tarasa Shevchenka, Luhansk.
2. Dobroskok, II 2010, 'Rol sotsialnoi pedahohiky u formuvanni profesiinoi osobystosti u protsesi mahisterskoho navchannia', *Zbirnyk naukovykh prats, Serii: Pedahohichni ta psykholohichni nauky*, Vydavnytstvo Natsionalna akademiia derzhavnoi prykordonnoi sluzhby Ukrainy imeni B. Khmelnytskoho, no. 55, pp. 28-32.
3. Dryhach, TH 2014, *Humanitaryzatsiia pidhotovky maibutnikh pedahohiv fizyko-matematychnoho profiliiu*, Kand. ped. n. abstract, Kharkivskiy natsionalnyi pedahohichnyi universytet imeni H. S. Skovorody, Kharkiv.
4. Kovbasiuk, YuV, Troshchynskiy, VP & Surmin, YuP (eds.) 2010, *Entsyklopedychnyi slovnyk z derzhavnoho upravlinnia*, Natsionalna akademiia derzhavnoho upravlinnia, Kyiv, p. 329.
5. Kremen, VH (ed.) 2008, *Entsyklopediia osvity*, Yurinkom Inter, Kyiv.
6. Zabiaka, IM 2014, *Dydaktychni umovy orhanizatsii samostiinoi roboty z inozemnoi movy studentiv tekhnichnykh spetsialnostei iz vykorystanniam informatsiinykh tekhnolohii*, Kand. ped. n. abstract, Kharkivskiy natsionalnyi pedahohichnyi universytet imeni H. S. Skovorody, Kharkiv.
7. Klaryn, M. V. 1984, 'Razvitiye «pedagogicheskoi tekhnologii» i problemy teorii obucheniya', *Sovetskaya pedagogika*, no. 4, pp. 117-122.
8. Kremen, VH 2005, *Osvita i nauka v Ukraini – innovatsiini aspekty. Stratehiia. Realizatsiia. Rezultaty*, Hramota, Kyiv.
9. Honcharenko, SU, Oliinyk, PM, Fedorchenko VK, Fomenko, NA & Povazhna, LI 2003, *Metodyka navchannia i naukovykh doslidzhen u vyshchii shkoli*, Honcharenko, SU & Oliinyk, PM (eds.), Vyshcha shkola, Kyiv.
10. Lozova, VI 2012, *Naukovi pidkhody do pedahohichnykh doslidzhen*, Vydavnytstvo Vyrovets A. P. «Apostrof», Kharkiv, pp. 307-317.
11. Oliinyk, LV 2011, 'Pidhotovka mahistriv viiskovo-sotsialnoho upravlinnia yak pedahohichna problema', *Naukova skarbnitsia osvity Donechchyny*, no. 2 (9), pp. 108-111.
12. Piekhota, OM, Kikhtenko, AZ, Liubarska, OM, Nor, KF, Oleksiuk, OYe, Sitchenko, AL, Tarasova, LV & Tikhonova, TV 2001, *Osvitni tekhnolohii*, O. M. Piekhota, OM (ed.), A.S.K., Kyiv.
13. Selevko, HK 2005, *Pedagogicheskiye tekhnologii na osnove aktivizatsii, intensifikatsii i effektivnogo upravleniya UVP*, NYY shkolnykh tekhnolohiyi, Moskva.
14. Semenenko, IYe 2014, *Pedahohichni suprovid fakhovoi pidhotovky inozemnykh studentiv vyshchykh tekhnichnykh navchalnykh zakladiv*, Kand. ped. n. abstract, Kharkivskiy natsionalnyi pedahohichnyi universytet imeni H. S. Skovorody, Kharkiv.
15. Tamozhska, IV 2014, *Formuvannia vmin dilovoho spilkuvannia maibutnikh fakhivtsiv tekhnichnoho profiliiu u protsesi vyvchennia sotsialno-humanitarnykh dystsyplin*, Kand. ped. n. abstract, Kharkivskiy natsionalnyi pedahohichnyi universytet imeni H. S. Skovorody, Kharkiv.
16. Kovalova, TV & Kovryha, LP 2002, *Tlumachnyi slovnyk ukrainskoi movy*, Synteks, Kharkiv, pp. 269-270.
17. Tsytko, V 2012, 'Suchasni tekhnolohii u vykladanni suspilstvoznachnykh dystsyplin studentam tekhnichnykh universytetiv', *Vyshcha shkola*, no. 12, pp. 72-81.

Стаття надійшла до редакції 15.12.2014р.